

Από την «οδόν Αρετιάδος»... μέχρι το ενάλιο κόσμημα της Κερασούντας (Ιωάννης Μ. Μιχαλακόπουλος)

/ [Πεμπτουσία](#)

«Νήσος μεν πέλας ήμιν Αρητιάς...»

(μτφ. «Πλησιάζουμε το νησί του Άρη...», Αργοναυτικά Β, στ. 1047)

Έτσι, σιγανά και ταπεινά (και ελαφρώς... «ανορθόγραφα»), παρουσιάζεται μπροστά μας η «οδός Αρετιάδος»• ο μοναδικός δρομίσκος του λεκανοπεδίου με αυτό το όνομα. Το εν λόγω συμπαθές σοκάκι εντοπίζεται πλησίον αλσυλλίου, σε γειτονιά της «προσφυγομάνας» Καλλιθέας, κάπου ανάμεσα στις οδούς Σινώπης, Τραπεζούντος και Κερασούντος. Με λίγη παραστατική φαντασία, κάπως έτσι είναι η διάταξη των συγκεκριμένων χωρικών οντοτήτων και στη γεωγραφική πραγματικότητα. Τα τρία αυτά αστικά κέντρα πολιτισμού (Σινώπη, Κερασούντα και Τραπεζούντα) κοσμούν τα μεσημβρινά παράλια του Έλληνας Πόντου, έτοιμες να «αγκαλιάσουν» την Αρητιάδα τους. Βέβαια, το πολυσήμαντο αυτό νησάκι της «Αρητιάδος» βρίσκεται -σαν ζωογόνος πνοή- πολύ κοντά στα χείλη της Κερασούντας, απέχοντας μόλις 1,5 χλμ από τις εκβολές του Ασκιανού ποταμού και

3 χλμ από την προκυμαία της σύγχρονης πόλης Giresun (πλησίον της αρχαίας Φαρνακίας - Pharnakeia). Γενικότερα, υπογραμμίζεται ότι στα εκτεταμένα βόρεια μικρασιατικά παράλια οι κόλποι και οι φυσικοί λιμένες σπανίζουν ενώ ο αριθμός νήσων είναι εξαιρετικά περιορισμένος. Χηλή, Δάφνη, Sary Ada, Κιλικόνησος, Φιλυρηίς, Fugun Adasi είναι (πέραν της Αρητιάδας) τα ονόματα των πιο βασικών νησίδων της περιοχής που, παρά το μικρό μέγεθός τους, σχετίζονται άμεσα με κάποιες πτυχές της ιστορίας του Ελληνισμού.

Φωτογραφία από αέρος, όπου φαίνεται η χαρακτηριστική «κάτοψη» από την εκκλησία του Αγίου Φωκά
[ΠΗΓΗ: giresunblog.com]

Από τη «μνημειώδη» Γεωγραφία (της Μικράς Ασίας) του αιμνήστου Παντελή Κοντογιάννη και τις εμπειριστατωμένες μελέτες του κ. Γεωργίου Γιαγκάκη πληροφορούμαστε ότι η Κερασούντα, που η ονομασία της οφείλεται στην αφθονία των κερασιών της περιοχής, μέχρι το 1922 είχε 22.000 κατοίκους εκ των οποίων 10.000 Έλληνες και 2.000 Αρμένιους. Παράλληλα, δεχόταν 750 προσεγγίσεις ατμοπλοίων ετησίως ενώ άλλοτε είχε αξιόλογο στόλο 60 ιστιοφόρων τα οποία - σημειωτέον- εναυπηγούντο στο λιμάνι της. Η ακμαία ελληνική κοινότητα είχε τον έλεγχο του εμπορίου και της ναυτιλίας, καθιστώντας εύλογη την αφιέρωση του μητροπολιτικού ναού στον άγιο Νικόλαο, που σώζεται μέχρι σήμερα στην

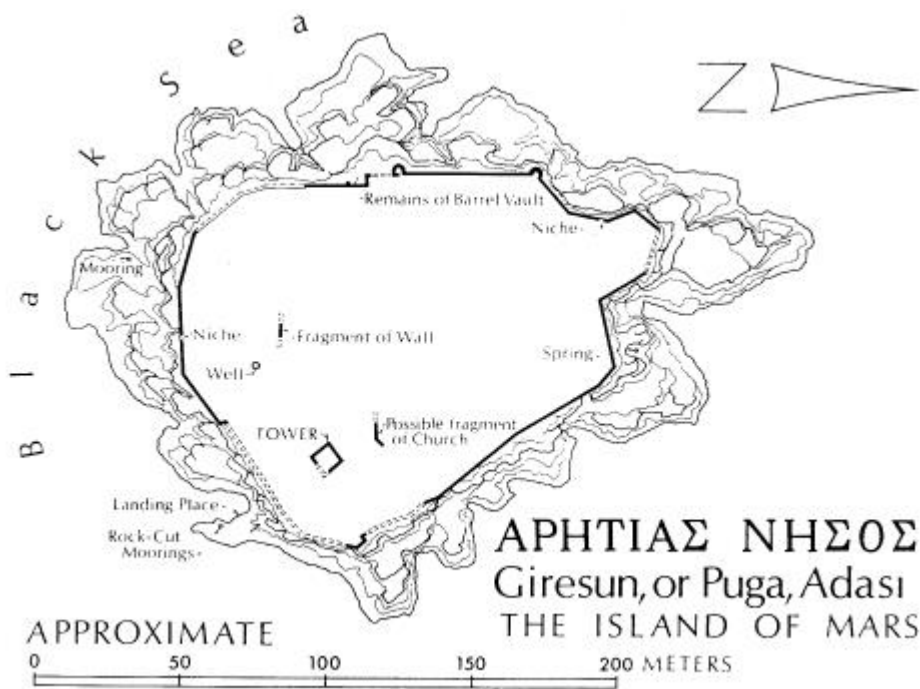
Κερασούντα η οποία αριθμεί πλέον περίπου 75.000 κατοίκους.

Η «άσβεστη κανδήλα» της Αρητιάδας με φόντο ένα «ματωμένο» Ποντιακό ηλιοβασίλεμα [ΠΗΓΗ: giresunblog.co

Η Αρητιάς (Αρητιάδα - Νήσος του Άρεως) έχει λάβει το όνομά της από έναν ναό τον οποίον είχαν αφιερώσει οι Αμαζόνες στο θεό του πολέμου. Συγκεκριμένα, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος γράφει στο έπος του «Αργοναυτικά» ότι πριν από κάθε μάχη οι βασίλισσες (Αντιόπη και Οτρήρη) της πολεμοχαρούς φυλής θυσίαζαν άλογα -τα οποία εξέτρεφαν για το συγκεκριμένο σκοπό- στον Άρη. Στην ίδια πηγή γίνεται αναφορά σε ένα μεγάλο μαύρο βράχο που λειτουργούσε ως θυσιαστήριο (βωμός) κατά τη διάρκεια τέτοιων μυστικιστικών τελετουργιών. Ταυτόχρονα, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος (στο μυθολογικό κείμενό του), περιγράφοντας τη διέλευση των Αργοναυτών από την περιοχή, επισημαίνει την ύπαρξη πολλών ορνέων με επιθετική διάθεση προς τους διερχόμενους ανθρώπους (Αργοναυτικά Β, στ. 380 - 390, 1030 - 1090, 1168 - 1178, εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ).

Περνώντας στη Ρωμαϊκή περίοδο, ο Πλίνιος ο πρεσβύτερος (23 - 79 μ.Χ.) αποδίδει στην Αρητιάδα την ονομασία «Χαλκερίτις», αναφέρει σαφώς το υπαίθριο ιερό τους Άρεως καθώς και κάποια σμήνη από άγρια θαλασσοπούλια που απογειώνονται εκ της βραχώδους ακτής κινούμενα «εναντίον» κάθε παραπλέοντος σκάφους (Natural History VI 13.32).

Χάρτης όπου η Αρητιάς αναφέρεται και ως Puga Adasi [ΠΗΓΗ: Επιτροπή Ποντιακών Μελετών]

Οι (λιγοστές) γραπτές μαρτυρίες που προέρχονται από τη Βυζαντινή εποχή, μιλούν για κάποιο τείχος κατασκευασμένο επί της Νήσου, το οποίο περιελάμβανε και έναν πύργο. Οι ντόπιοι είχαν υιοθετήσει το παρανόμι «Παλάτι της Βασίλισσας» για τον εν λόγω πύργο, καθότι, σύμφωνα με την τοπική παράδοση, σε αυτό το μέρος έζησε βίο ασκητικό μια βασιλοπούλα της αυλής του Βυζαντίου, που εξορίστηκε από τους οικείους της χάριν κάποιου ηθικού - ερωτικού παραστρατήματος... Παράλληλα, εκείνη την περίοδο καταγράφεται και ύπαρξη ναού του Αγίου Φωκά στο νησί της Κερασούντας. Τονίζεται ότι ο Άγιος Φωκάς προϋπήρξε του Αγίου Νικολάου ως προστάτης των ναυτικών και η λατρεία προς αυτόν ήταν έντονη και ιδιαίτερη στην περιοχή του Πόντου (και της ανατολικής Μεσογείου) για περίπου εννιακόσια χρόνια (5ος - 14ος αιώνας).

Οι περιηγητές του 19ου αιώνα κάνουν σαφείς αναφορές για την Αρητιάδα (η οποία εγκαταλείφθηκε προς το τέλος του 15ου αιώνα) λέγοντας ότι πάνω σε αυτή υπάρχουν οχυρωματικά έργα (τείχος με καστρόπυργους) αλλά και Μοναστήρι του Αγίου Φωκά από τη Σινώπη.

Έτσι, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις το συγκεκριμένο «μικρό» νησαίον έδαφος (με έκταση 40 στρέμματα) φιλοξένησε ανθρώπινη παρουσία και ποικίλες δραστηριότητες συνεχώς και αδιαλείπτως για περίπου 20 αιώνες. Πλην όμως, μόλις τα τελευταία χρόνια (2011 - 2012) ήλθε η «επίσημη» αρχαιολογική σκαπάνη να φέρει στο φως εξαιρετικά ενδιαφέροντα ευρήματα που αποδεικνύουν πολλά από τα γραφόμενα των ταξιδευτών, θρύλους και τοπικές ιστορίες. Συγκεκριμένα,

μετά την ολοκλήρωση των πρώτων ανασκαφών δημοσιεύθηκαν σε έγκριτες τουρκικές εφημερίδες - ιστοσελίδες (πχ Hurriyet, Sabah) και ειδησεογραφικά πρακτορεία (πχ Anadolu Agency, CNN Turk) εκτενή αφιερώματα όπου παρουσιάζονταν τα πρώτα πορίσματα των αρχαιολόγων. Αρχικά, μετά το βραχύδη αιγιαλό εντοπίστηκαν δύο πύργοι και προμαχώνες ενός περιμετρικού αμυντικού (μάλλον Ρωμαϊκής κατασκευής) τείχους μήκους εξακοσίων (600) μέτρων, ύψους έξι (6) μέτρων και πάχους ενός (1) μέτρου. Επίσης, στον ίδιο χώρο αποδεικνύεται ότι υπήρχαν δεξαμενές συλλογής ομβρίων υδάτων (στέρνες), αποθήκες τροφίμων, ένα ευμέγεθες κυβερνητικό κτίριο ενώ ανασύρθηκαν και ψηφιδωτά του 5ου αιώνα π.Χ.! Εντός των τειχών βρέθηκαν ακόμα, τα θεμέλια του «καταπεσόntonτος ναού» του αγίου Φωκά, ο οποίος αποτελούσε το Καθολικόν ενός καστρομονάστηρου (10ος - 12ος αιώνας μ.Χ.). Γύρω από την εκκλησία ανεσκάφησαν πολλοί τάφοι με μεσημβρινό (πάντοτε) προσανατολισμό, ενώ οι 172 (!) σκελετοί που μελετήθηκαν από τους επιστήμονες, αντιστοιχούν σε πληθυσμό, αποτελούμενο από ενηλίκους και ανηλίκους (άνδρες και γυναίκες). Έξω από το αμυντικό τείχος, υπήρχε το κυρίως λιμάνι στον απάνεμο κολπίσκο, στα νοτιοανατολικά του νησιού, καθώς και ένα λατομείο πέτρας. Συνδυάζοντας τα ανωτέρω, προκύπτει ότι η πολυαίωνη παρουσία ανθρώπινης μικροκοινωνίας στην Αρητιάδα, δεν εξυπηρετούσε μόνον θρησκευτικούς - λατρευτικούς σκοπούς, αλλά είχε (συχνά) και στρατιωτικό χαρακτήρα. Το Νησί αποτελούσε ένα προκεχωρημένο φυλάκιο της περιοχής, ήταν η απόληξη της Κερασούντιας άμυνας, ένα αβύθιστο παρατηρητήριο, μια «άσβεστη κανδήλα» στη νευραλγική θέση ανάμεσα σε Σινώπη και Τραπεζούντα.

Μαυροθαλασσοπούλι σε... χαμηλή πτήση σκίζει το μούχρωμα της Ανατολής, πάνω από το Νησί. [ΠΗΓΗ: Επιτροπή]

Κατόπιν τούτων, προκαλεί ελαφρά «αμηχανία» (με εποικοδομητική διάθεση εθνικής αυτοκριτικής) το γεγονός ότι η γειτονική χώρα έχει αναπτύξει ένα έντονο πολιτιστικό μάρκετινγκ στην περιοχή, ανάγοντας -με επιτυχία- σε τουριστικό προϊόν το Giresun Adasi (Νησί της Κερασούντας) και οδηγώντας σε αυτό (γιατί όχι;!) 27.000 επισκέπτες ετησίως! Μάλιστα, τα ταξιδιωτικά - τουριστικά γραφεία που περιλαμβάνουν στο «πακέτο» τους την Αρητιάδα, έχουν υιοθετήσει και κάποιες πρωτότυπες επικοινωνιακές τεχνικές ιδιάζουσας αισθητικής. Συγκεκριμένα, κατά τις ξεναγήσεις εκτυλίσσονται συμμετοχικά δρώμενα (events) όπου νεαρές κοπέλες με αμφίεση και «οπλισμό» Αμαζόνων αναλαμβάνουν να ενημερώσουν τον κόσμο για την πλούσια ιστορία του τόπου...

Τέλος, υπογραμμίζεται ότι οι μέχρι τώρα έρευνες δεν έχουν καλύψει το σύνολο της επιφάνειας του Νησιού, καθότι η πυκνή βλάστηση καθιστά δυσχερές το περαιτέρω

ανασκαφικό έργο των αρχαιολόγων (το οποίο αναμένουμε εναγωνίως!). Έτσι, δεν είναι ακόμα δυνατός ο ακριβής εντοπισμός του αρχαιοελληνικού υπαίθριου ιερού (ή ιερών) όπου θυσίαζαν οι Αμαζόνες και οι Αργοναύτες σύμφωνα με τη Μυθιστορία. Μεταξύ των σαφών ενδείξεων περί ύπαρξης τέτοιων λατρευτικών χώρων στο Νησί, είναι και μια μεγάλη μαύρη πέτρα που βρίσκεται στην ανατολική βραχώδη ακτή. Σημειώνεται ότι η εν λόγω πέτρα ονομάζεται από τους ντόπιους "Hamza Stone" και έχει συνδεθεί με ένα έθιμο το οποίο έχει δυσανάγνωστη προέλευση. Κάθε χρόνο στις 7 (yedi) Μαΐου (20/05 με το Γρηγοριανό Ημερολόγιο), πολλοί επισκέπτες έρχονται στο Giresun Adasi για να βαδίσουν τρεις φορές γύρω από αυτό το βράχο, ψιθυρίζοντας ευχές. Γενικότερα όμως, αυτές τις μέρες του έτους διεξάγεται στην Κερασούντα μια πολυσυλλεκτική γιορτή με θέμα τις άυλες πολιτιστικές κληρονομίες της ευρύτερης περιοχής: το International Aksou Festival. Πολλοί συμμετέχοντες φέρνουν ο καθένας από επτά ζευγάρια βότσαλα, προερχόμενα από την ηπειρωτική ενδοχώρα. Στέκουν στις εκβολές του ποταμού Ασκιανού -με πλάτη προς την Αρητιάδα- και πετούν τα βότσαλα στη θάλασσα. Σε τέτοιες περιπτώσεις δοξασιών, πέρα και πάνω από γεωγραφικά σύνορα, τα συνήθη «διακυβεύματα» είναι η υγεία, η γονιμότητα, η καλή τύχη, η εξάλειψη του φόβου του Θανάτου... Ποικίλα ήθη κι έθιμα των οποίων οι ρίζες χάνονται στα βάθη του χρόνου, του χώρου και των τοπικών δεισιδαιμονιών.

Σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση, αφού ο Ηρακλής εξεδίωξε τις Στυμφαλίδες Όρνιθες από την Πελοπόννησο, αυτές βρήκαν καταφύγιο στο νησί τους Άρεως στον Εύξεινο Πόντο.

Λοιπόν, από ξένο (;) τόπο κι απ' αλαργινό ("üsküdar' a gider iken...") μας ήλθε σήμερα η γλυκερή μνημοσύνη του «χαμηλού και λοχμώδους νησιδρίου» της Αρητιάδας.

Μαζί με τα απόκοσμα μακάμια της Ανατολής, πρόβαλαν μπροστά μας οι φιλοπόλεμες και χαριτόβρυτες Αμαζόνες. Το Παλάτι της (ερωτεύσιμης μα και πλανεμένης) Βασιλίσσης από τους «ομιχλώδεις» Βυζαντινούς χρόνους. Οι σύγχρονες «Στυμφαλίδες όρνιθες» που ακόμα παρενοχλούν τους διερχόμενους ναυτιλομένους...

Για 2.000 χρόνια η Αρητιάδα αποτέλεσε θρησκευτικό - λατρευτικό κέντρο, προκεχωρημένο φυλάκιο και ενάλιο παρατηρητήριο («φрукτωρία») της Κερασούντας [ΠΗΓΗ ΦΩΤΟ: www.tripadvisor.com.gr].

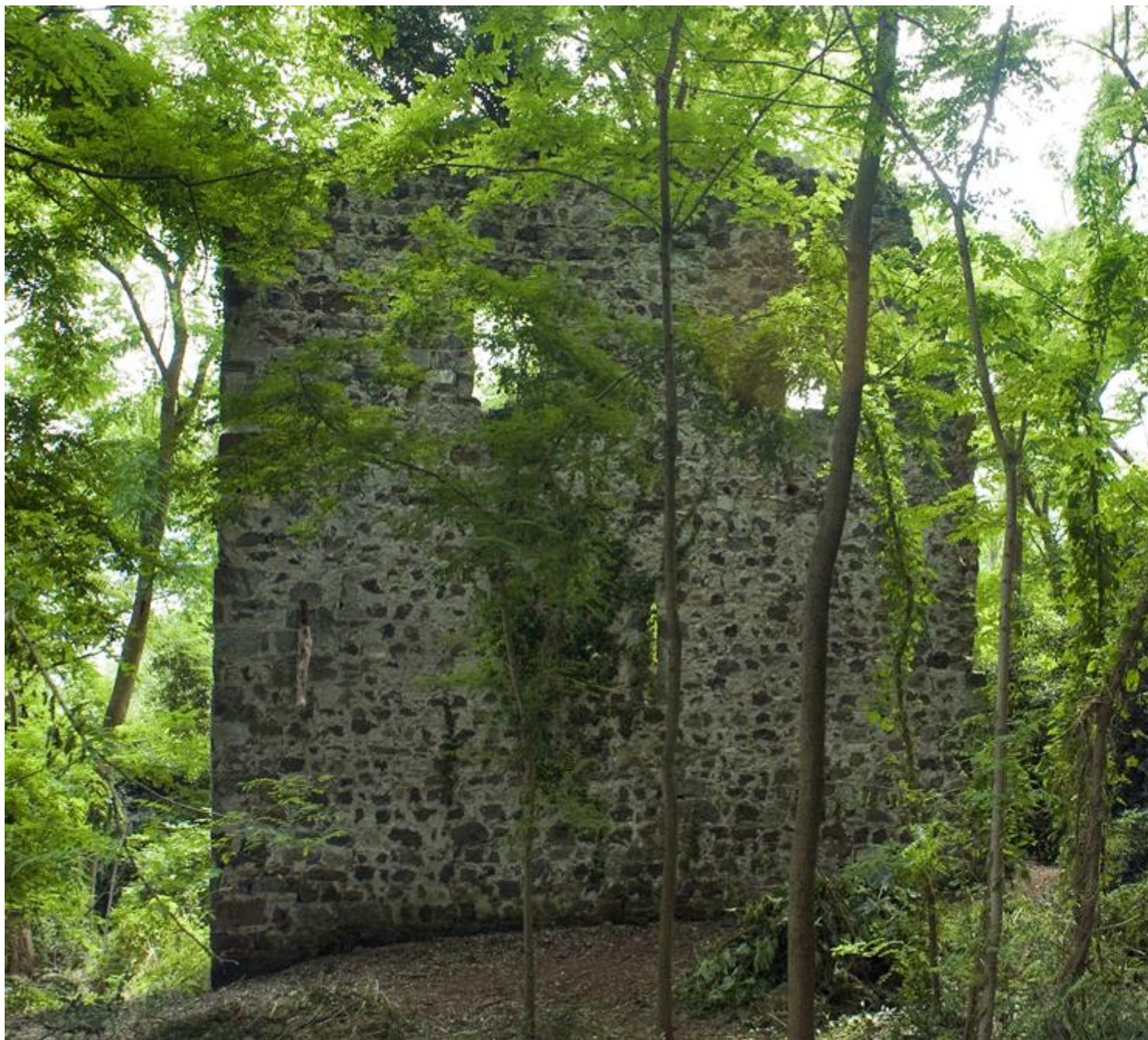
Μέσα από τα αγριεμένα Ποντιακά κύματα διακρίναμε τον ναό του Άρεως, το Καστρομονάστηρο του «ημέτερου» Αγίου Φωκά καθώς και... «θήκας τε προγόνων».

Κλείνοντας (μα όχι τελειώνοντας...) με το θέμα αυτού του μοναδικού ενάλιου κοσμήματος της Κερασούντος, έρχονται στο νου και στην καρδιά οι (ελαφρώς παραφρασμένοι) στίχοι... «πουλιά της Μαύρης Θάλασσας που χαμηλοπετάτε, αν δείτε την αγάπη μου, να μου τη χαιρετάτε»!

Αρητιάδα ήταν τ' όνομά της...

PHOTOGRAPHY BY GOKHAN KIRCA & COE MEDIA

Φωτογραφίες από σημείο που έχουν προχωρήσει οι ανασκαφές [ΠΗΓΗ: www.pontos-r]

ΠΗΓΕΣ:

- «**Η Αρητιάς. Νησίς του Ελληνισμού του Πόντου**», **Γ. Γιαγκάκης, 2002, Αθήνα.**
- «**Ναυτική Ελλάς**», **Δεκέμβριος 2018.**
- **www.hurriyetdailynews.com [12 October 2016, 03 March 2018].**
- **www.dailysabah.com [10 July 2018].**